

דברים אחדים

מאת המוציא לאור

יתברך היוצר וישתבח הבורא שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, מה נכבד היום שזכינו להאיר העולם באור חדש, תורת האי גאון ההוראה, חסיד ועניו, צדיק יסוד עולם, רבן של ישראל, מרן רבי יוסף אליהו הענקין זצוק"ל, זקן ההוראה בארה"ב. הספר הנוכחי - שו"ת גבורות אליהו חלק או"ח - הוא חלק הראשון מסדרת ד' ספרים שעומדים לצאת לאור בעזה"י על סדר ד' חלקי שו"ע, ואנו מדפיסים קמא קמא דמטי לידן, והשי"ת יזכנו להשלים ולהדפיס שאר החלקים.

רבינו היה כידוע מגדולי התורה ועמודי ההוראה בדורו, ופנו אליו מכל קצו המדינה ומחוצה לה בשאלות לאלפים, ואף שהיה יושב כל היום במשרתו במוסד הקדוש עזרת תורה והיה מוקף חבילי טרדין בהספקת לחם ומזון לת"ח די בכל אתר, לקח זמן להשיב לשואליו כיד ד' הטובה עליו, ודבריו נתקבלו בדברי האורים, על פיו יצאו ועל פיו יבואו.

ואמנם רבינו, לרוב ענוותנותו, לא הדפיס בחייו אלא מעט מזעיר מתורתו והוראותיו, ואף גם זאת בעיקר מחמת סיבות מיוחדות. ספרו הראשון '**פירושי איברא**' - העוסק בהרבה מהסוגיות החמורות השייכות לגדרי קדושין, גירושין, קנינים ותנאים, ובו נתבארו יסודות עמוקים בסוגיות אלו - חיברו רבינו מחמת פרצות בהפקעת קדושין שפשטו כספחת באמריקה באותן הימים, ואף גם בזאת, בתחילה הציע רבינו את דבריו בכת"י לפני הגדולים, ורק אחר שהוקשה להם לעיין בכת"י נאלץ להדפיס הספר כדי שיוכלו לעיין בו. אבל מלבד זה, לא הדפיס רבינו שום ספר בפני עצמו, אלא כרכם יחד עם ספרי היובל של עזרת, כדי לחזק עבודתו הקודש בעזרת. וכך בשנת תשי"ז הדפיס רבינו בספר היובל 'שארית ישראל', את ספרו '**לב איברא**', בו קיבץ כמה ממאמריו בהלכה ובאגדה שנדפסו בכתבי עת שונים בכמה מהשאלות שעמדו על הפרק באותם הימים.

וקודם לכן הדפיס רבינו '**עיקרי דינים ומנהגי בית הכנסת**', בכדי לחזק בדקי ההלכה ושמירת המצוות בהמון הרחב ובפרט לגדור פרצת החילול שבת אשר עמא דארעא היו ממחרים לצאת ומאחרים לבא, ונדפס תחילה בתרצ"ו עם ספר 'לוח היובל' של עזרת, ושוב במהדורה רחבה בתש"ז בספר היובל 'עדות לישראל'. קונטרס זה הוא מיעוט המחזיק את המרובה, בו באו - בקיצור נמרץ - המון הכרעות בהלכות שונות בד' חלקי שו"ע. מכמה תשובות שכתב רבינו להשגות שעל העיקרי דינים משתקף איך שרבינו דקדק הרבה בלשונו עד שיכולים לדייק תילי תילים של הלכות ע"פ משמעות הלשון. ולעת זקנתו, משנת תשל" ואילך, ערך רבינו את העיקרי דינים בלוח **בית הכנסת** שע"י עזרת תורה, בעקבות מנהג מסדרי לוחות לכתוב בהם גם קיצורי דינים. לוח זה הוא הנפוץ ביותר בארה"ב, ורבים קבעו מסמרות בהלכה על פיו, ביניהם הגאון בעל דברי יציב זצ"ל ועוד כמה גדולים. ושמעתי מהרב מ. שיין שליט"א שהגר"י קמנצקי זצ"ל אמר לו, שהעיקרי דינים והלוח של הרב הענקין הוא בשבילנו כמו משנה ברורה ממש.

וכאמור, מה שהדפיס הוא אפס קצהו מתורתו, אשר אלפי שאלות זרמו אליו מכל פינות הארץ, ורבינו השיב והורה להם הדרך ילכו בה. ולדאבוננו לא נעשו העתקות מהתשובות, ונשארו גנוזים וספונים אצל מקבליהם או יורשיהם. וכשהציעו לפני רבינו לקבץ המון תשובותיו ולהדפיסם, דחה ההצעה באמתלא שרוב תשובותיו היו בגדר בדיעבד ובמקרים מיוחדים בבחינת מוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות כו', ואין לך אלא מקומו ושעתו. ומאידך גיסא כתב תלמידו ונאמן ביתו הרמ"א מרגולין ז"ל, איך שפעם התבטא רבינו, שהתשובות שכתב לא היה מתבייש לאמרם לפני הגאון מהר"ם שיק. ולעני"ד פשוט שדחיית הצעת הדפסת תשובותיו נבעה מרוב ענוותנותו שלא רצה שיקבעו הלכה לדורות על פיו, והלך בעקבות אבי ישראל בעל הש"ך בהקדמתו ליו"ד שהשביע לכל הקוראים בספרו שלא יסמוכו על פסקיו והוראותיו, וכעיי"ז מצינו להפמ"ג בפתיחה להל' פסח. ואמנם כבר כתבו בתשו' רבי יצחק אלחנן (סי' פב) ובשו"ת משיב דבר (ח"א סי' כד) דבכל כה"ג שצוה המחבר שלא להדפיס תשובותיו באמרו שאין למדין הלכה מפי מעשה כו', אין שומעין לו, דאף שהרבה חידו"ת מגאוני הדור נאבדים מן העולם, הוא משום שלא זכו שילמדו מהם הלכה לדורות, אבל שיהא רשאי לצוות לאבד הוראותיו וחדושו, אין לנו, ע"ש.

ואף גם בתשובותיו של רבינו, כבר הורה הגר"י קמנצקי זצ"ל בשנת תש"מ שיש להפיצם בישראל, וזירו ע"ז מאד, והביע כ"פ שזוהי זכות עצומה למאד, ואף גם עסק והשגיח בעצמו על כמה עניני ההדפסה. ובי"ה שנקבצו הרבה מתשובותיו המפוזרים והגנוזים, ונדפס אז בשנת תשמ"ט ספר '**תשובות איברא**' ע"י עזרת בעריכת בן-רבינו, ר' **אברהם הלל הנקין** ז"ל, ובסיועם של ר' **אברהם יצחק דווראבעל שליט"א** ור' **רפאל משה געטינגער שליט"א**, ותחת פיקוחת רמ"א מרגולין ז"ל, מנהל עזרת.

והנה ספרי רבינו ספו תמו מן השוק, ואחר שנים רבות נהיו נדירים ויקרי המציאות, ותורתו נשארה מונחת בקרן זווית, וכמעט ואין דורש לברר מקחו של צדיק. וכאשר עוררתי ע"ז קמי' מרן הגאון רבי שמואל קמנצקי שליט"א, מוקני ההוראה וזקן ראשי הישיבות בארה"ב, השיב תיכף איך שרבינו היה 'גדול הדור וצדיק הדור', תל תלפיות, אשר כל גדולי הדור מצוקי ארץ - כולל מרנן הגר"מ פיינשטיין והגר"י קמנצקי והגר"י רודערמאן זצוק"ל

דברים אחרים

ושאר גדולים - פנו אליו ודפקו על פתחי תשובתו לשמוע חוות דעתו בכל רחבי התורה, והוסיף שזוהי בגדר 'מ' מצוה' ממש, ומי שיטול על שכמו לעשות נייחא לרב האי גאון וצדיק, ויעשה אונים לתורתו להריק יין תנובתו אל כלים חדשים, וידלה מבארות מים חיים, ויחפש אחר פחי השמן החתומים בחותמו של האי גדול, ויוציא ספריו לאור עולם במהדורא משוכללת שיהיו יד הכל ממשמשים בהם, יהיה זכותו גדול עד מאד. ובכן פניתי אל המלאכה הלזו, לקבץ ולאסף, לסדר ולערוך תורת רבינו, ולהוציא לאור עולם.

ובאשר התחלתי במלאכה, ראיתי כי אף אחר כל המאמצים של מו"ל ספר תשובות איברא, עדיין נשאר בגדר 'התחלה' בעלמא, כי נשארו המון תשובות שלא באו בספרו של רבינו - כמה מהם שנדפסו והיו עדיין מפוררים בספרים וכתבי עת וקבצים שונים, אשר ברובם נדירים ויקרי המציאות - ורובם מכת"ק שעד הנה לא ראו אור עולם. ואף התשובות שנדפסו, כמה מהם לקו בחסר ויתר, גם נשמטו מהם (ע"י העורך) התחלת התשובות וסיומם. ועוד הי' חסרון בנדפס עד כה, כי בתשובה אחת השיב רבינו על כמה שאלות שונות, ובפתח התשובה לא בא הדבר מפורט, לדעת על מה המדובר. גם התשובות נדפסו בהמשך אחד, בלי פיסוק וקישור כראוי, דבר המקשה מאד להבנת הדברים כידוע. וגם התשובות השלימות הי' לפעמים קשה להבינם, כי מחמת עוצם גאונותו של רבינו כאשר עיניו כיונים על כל אפיקי הש"ס והפוסקים, לא צויינו מראי מקומות בהרבה מדבריו, ועוד, בהיות שרבינו היה מאוהבי הקיצור, רוב דבריו באו בקיצור נמוץ, וכללו כמה יסודות והלכות, וקשה הוא על הלומדים להלום ולהבין כוונתו.

ובהיות שידעתי שאינני בן חורין להפטר מהמלאכה, רבות יגעתי בחיפוש וסידור התשובות, השקעתי בו עמל ורוב כוחות, ימים עשיתי כלילות, ותמכתי יסודותי בשערי דמעות, ושפכתי שיח פני בוחן לבות, בבקשה להדריכני אל מקום המצאם של דברי תורתו ושלא להשיב פני ריקם, לגלות ספונים ולהוציא מטמונים לקפוץ דרכים ולהאיר עינים בתורת האי גאון וקדוש. וברוך הוא אלקינו השומע קול בכיות, שהנחני על דרך אמת והאיר עיני והעלה עצמות-יוסף, וברוב סייעתא דשמיא זכינו לגלות כמו מאתיים תשובות וחידו"ת מרבינו שהיו עד עתה בכת"י, ושמחנו עליהם כעל כל הון.

ואמנם נמליץ בכאן דברי רבינו בציון לקדושים שבסו"ס עדות לישראל, כי ספרא דנן "עדיין איננה שלמה בהחלט, כי לצערנו לא השגנו את העזרה המקוה מכל המוסדות והיחידים אשר אליהם פנינו בנדון זה" - ישנם בנ"א אשר עדיין מונחים תח"י כארבעים (!) תשובות כת"י מרבינו, וכן ישנם מוסדות אשר בארכיוניהם מונחים הרבה פסקי-דין ורשימות מרבינו, ולמרות שרבינו מסר נפשו בעדם והאיר עיניהם אף בהיותו מוקף חבילי טרדין, מ"מ סירבו הם מלגמול אתו חסד-של-אמת, וכבשו דברי תורתו באוצרותיהם. גם לא הגענו למרבית התשובות שכתב רבינו בשנות התר"פ-ת"ש, כי עדיין לא מצאנו יורשיהם או עזבונם של רוב הרבנים מארה"ב שבאותן הימים. גם מהתשובות לשואלים בא"י ודרום אפריקה ודרום אמריקה ואיראפא לא הגיעו לידינו כעת רק מיעוט דמיעוט. ואמנם לא עלינו המלאכה לגמור, ובטוחים אנו בה' שהשלכנו עליו ירבינו, שבאשר נתחיל ונעשה עד כדי הגעת ידינו, שהוא יכלכלנו ויענה תפילותינו, ובזכות התורה ובזכות רבינו יבא היום שנוכה לברך על המוגמר.

כמה פרטים הנוגעים לעריכת הספר:

- ❖ בגוף התשובות נוספו מראי מקומות והערות מגמ' ושו"ע ופוסקים, וביחוד בסימנים שהם מק' עיקרי דינים, והכלל בזה הוא, כי מה שבסוגריים עגולות, הוא מהעורכים. גם פוענחו מאות ראשי תיבות, ותוקנו עשרות טעויות הדפוס ע"פ כת"י שתח"י או ע"פ שאר מקורות, גם נכנסו הגהות ותיקונים שכתב רבינו בכת"ק לגוף התשובות. גם באו הרבה הערות לאורך הספר במקום שהיה נחוץ להעיר, להקל על המעיינים, כי סגנון כתיבת רבינו הוא בדרך קצרה, ופעמים רבות יוכללו הרבה חידושים במלות ספורות.
- ❖ בעצם תוכן התשובות לא פשטנו יד להגיה או להוסיף או לגרוע או לשנות ח"י, אלא השארנו הדברים כמו שכתבם רבינו. ואמנם לפעמים כשהי' נראה ט"ס, או כשקיצר רבינו באופן שהי' קשה במיוחד לעמוד על כוונתו, והי' מן הנחוץ להוסיף מילה או שתיים להבנת הדברים - רשמנו הדברים בסוגריים עגולות. ונקוט האי כללא בידך - כל מה שבסוגריים עגולות הוא מן העורכים, ואמנם כל מה שהוא בסוגריים מרובעות הוא מדברי רבינו, שכפי הנראה במקצת עלים שהגיעו לידינו, ההוספות שכתב רבינו בגליון ה'קערעקטין' של ספריו נקבעו בסוגריים מרובעות.
- ❖ בספר 'תשובות איברא' הושמטו מתחילה כל השמות של השואלים וגם תאריך התשובה ופתיחת וחתומת המכתבים, ונדפס רק מה שהיה נוגע להלכה. ובספרא דנן זכינו להשיג הרבה מהכת"י של אותן תשובות, והדפסנו התשובות בשלימותן, כולל התאריך ופתיחה וחתומה. ולפעמים כשהיה נחוץ, הוספנו גם נוסח השאלה או קיצור השאלה. ואמנם במקצת מקומות לא היה לפנינו נוסח הפתיחה והחתומה שכתב רבינו במכתב, אלא רק שם המקבל והשנה, ובכה"ג עשינו כעין פתיחה וחתומה, ודקדקנו לערכו ע"פ פתיחות ותארים שהשתמש בהם רבינו לאותו השואל עצמו במכתבים אחרים, או בלשונו הרגילה במכתבים.

דברים אחרים

- ❖ בספר תשובות איברא נתחלקו כמה תשובות ע"פ הנושאים שבהם. ובכך"ג העתקנו בכל סימן את הפתיחה והחתימה של התשובה המקורי.
- ❖ הכותרות של הסימנים, וכן הכותרות שנמצאות לפעמים בסימנים הארוכים, הם בדרך כלל מן העורכים.
- ❖ קונטרס עיקרי דיני ומנהגי בית הכנסת נדפס בספרא דנן ע"פ סדר השו"ע, ולכן נחלק לסימנים נפרדים. גם חילקנו כל סימן לאותיות נפרדות ע"פ הענינים, כדי שירוך הקורא בהם. גם חילקנו כמה סימנים כפי מקומם בשו"ע, ולמשל הלכות שבת והל' יו"ט נכללו יחד בהמשך אחד בהעיקרי דינים, ובספרא דנן באו כל אחד ואחד על מקומו הראוי כפי סדר השו"ע, והכל נעשה ע"פ הוראתו ופיקוחו של מרן הגר"ש קמנצקי שליט"א ובסוף גם עבר על סידור הדברים בעצמו.
- ❖ ע"פ הוראת מרן הגר"ש קמנצקי שליט"א הכנסנו לסימני העיקרי דינים את ההוספות שבאו אח"כ בלוח עזר"ת משנות תשל"ד-תשל"ז, שנכתב ע"פ רבינו, ושרבינו היה מפקח על כל נקודה וגם הגיהו שיהא מתוקן כראוי. וז"ל שו"ת משנה הלכות (חלק טו סי' קמב) "ודכירנא שגם פה באמעריקא בהלוח שהוציאו בעזר"ת מידי שנה ה' הגאון החסיד מוה"ר אליהו הענקין זצ"ל משקיע כחותיו בהלוח שהוציאו לאור מידי שנה בשנה ומפקח עליו בכל נקודה". והשקענו רוב עמל ויגיעה להעתיק הדברים במקומם הראוי ושלא להוסיף או לגרוע כלום בזה, וגם בזה עבר מרן הגר"ש קמנצקי שליט"א אח"כ על הדברים, וב"ה שיצא דבר מתוקן מתחת ידינו. ולכן מהדורה זו של עיקרי דינים ומנהגי בית הכנסת היא המוגהת ומתוקנת ביותר.
- הנה**, רבינו קרא שם ספריו בשם **איברא**, שבזה נרמז שמו **א'ליהו יוסף ב'ן ר' א'ליעזר**, ועשה כן ע"פ המובא בספרים שיש לרמז שם המחבר בשם הספר. והנה מכמה טעמים הוחלט שיקרא המהדורה החדשה **ספר גבורות אליהו**, ואח"כ נתעוררנו שבעזר"ת כווננו אל האמת בזה, באשר גם בשם זה מרומז שם המחבר, שהרי **ספר גבורות אליהו** עולה בגי' **יוסף אלי' ב"ר אליעזר קלונמוס**, וב"ה שהנחנו ה' בדרך אמת.

הכרת טובה:

מובן מאילוי כי מלאכה רבה כזו אי אפשר לעשותה לבד, ורבות נסתייעתי ע"י חובבי תורה וגומלי חסד די בכל אתר, אשר נפשם אותה לזכות את הרבים בתורת רבינו. יש מהם שמסרו תשובות כתי' לדפוס, יש מהם אשר המציאו לנו או איפשרו לנו לקבל תשובות חדשות, ויש אשר סייעו בעצה והדרכה ישרה.

ברצוני להזכיר תחילה תודה מעומקא דלבא **למשפחת רקובסקי** ממונסי ומנשטער **ומשפ' רייזלער** מבלטימור, נכדי הגר"א **רקובסקי** זצ"ל אב"ד מייאמי ביטש פלא, שמסרו יותר משלשים תשו' לדפוס. ולהרב **אלחנן גארפינקל** מלייקוואד ולהרב **אהרן גארפינקל** ממונסי, שמסרו כמה תשובות שקיבל זקנם הגר"ב גארפינקל זצ"ל. ולהגר" **נחום אליעזר ראבינאוויץ**, ראש ישיבת ברכת משה, שמסר הרבה תשובות לדפוס. ולהגר" **מנחם געטינגער** מנהל עזר"ת, ובנו הגר" **רפאל משה געטינגער** ראש ישיבה בעיר לייקוואד, שמסרו כמה תשובות מוקדם הגרנצ"י ריף זצ"ל, ושעמדו לימינו בהרבה שלבים מעריכת הספרים. ולהגר" **זלמן גיפטער**, שמסר כמה תשובות שקיבל אביו מרן הגאון רבי מרדכי גיפטער זצ"ל. ולהרב **בנימין שטיין** בנו של מרן הגר" חיים שטיין זצ"ל, שמסר כמה תשובות לדפוס. ולהאדמו"ר **מצעהלים** שמסר לנו תשובות שקיבל אביו הגה"ק בעל מגדלות מרקחים זצ"ל. ולהגר" **ישראל תנחום דרדק** שהרשה לנו להעתיק כמה תשובות. ולהגר" **זאב חרל"פ** שמסר תשובה לדפוס. ולהגר" **יעקב פלדר** מטרונטו, שסייע אותנו לקבל התשובות של אביו הגאון רבי גדלי' פלדר זצ"ל. **ולמשפ' מרן הגרש"ז אויערבאך** זצ"ל, שמסרו צילומי כתי'. ולהרב **אבא לייטער** שמסר מכתבים שקיבל אביו גאון ישראל רבי וואלף לייטער זצ"ל. **ולמשפ' ווינפעלד** שמסרו צילומי כתי'. ולהרב **לייביש רובין** שמסר כמה תשובות שקיבל אביו הרה"ג רבי שלו' יחזקאל שרגא רובין הלברשטאם, האדמו"ר מציטנוב זצ"ל. ולהרב **שילה דיק** שמסר כמה תשובות. ולהגר" **מרדכי ברסליווער** שמסר תשובה אחת. כן להגר" **אלימלך טאבאק**, **שמואל בנדר**, **אלחנן סורוצקין**, והמהל ר' **בנימין זימראן** נ"י מלייקוואד נ"ד. שמסרו תשובות לדפוס. ולהרב **מאיר שמחה אבראמאוויץ** נ"י, שו"ב בניו הייווען קא. שמסר תשובה לדפוס. ולהרב **דניאל מאזאה** שמסר לנו תשובה שקיבל זקנו זצ"ל. ולהרב **נתן [אלבערט] קאהן** שמסר תשובה לדפוס, ונהנינו ממנו עצה ותושי'. ולספריה שע"י ישיבת ר' יצחק אלחנן, ובפרט להגב' **שולי ברגר**, שסייעו לנו בזה. ולהרב **שלו' ספיץ** שמסר תשובה מאביו הגר" ארי' ליב ספיץ זצ"ל. ולהרב **אהרן דרייווין** שמסר תשובה. ולהרב **מרדכי גולדבוים** משיבת אור **אלחנן בראשות הגר"מ חדש** שמסרו כמה תשובות שקיבל הגר"ש וואסרמן זצ"ל. ולהרב **יוסף טעלושקין** והרב **דוד זקליקאווסקי** שמסרו תשובה שקיבל הגר" ניסן טעלושקין זצ"ל. ולמערכת **חצי גבורים** ולהגר" **יצחק פינקל** שמסרו תשובה לדפוס. ולהרב **מאיר יחיאל קנאבלאך** נ"י משיכון סקווירא, ולגב' **פרומה מארער** מייבאו אינסיטוט, שעזרו אותנו בזה. **ולמשפחת הגרש"ד וואלקין** שמסרו תשובה שקיבל מרבינו. ולהרב **שלום יאקאב** שעידד אותנו והדריכנו במלאכתנו. כן נודה להגר" **דוד קמנצקי** שעזר וסייע אותנו בכמה אופנים.

ותודה מיוחדת להרב **מרדכי גאטליב** שמסר כמה תשובות, ומסר נפשו לחפש אחר תשובות מרבינו, וגם הנהה אותנו בהרבה עצה ותושיה. וכן להרב **אליעזר זימערמאן** שמסר כמה תשובות, וגם סייע לנו רבות בעצה והדרכה במשך המלאכה. וברכה מרובה להגר" **דוד הלוי העבער**, שבמסירות נפש הקדיש הרבה זמן וכוחות לחפש

דברים אחרים

אחר תשובות מרבינו. וברכה מיוחדת להג"ר אלי' הכהן כהנאו ראש כולל גבוה אמרי כהן, אשר סייע לנו רבות וטרח ומסר מזמנו היקר בעד תורת רבינו.

ואודה מעומקא דלבא להרב **אהרן סטפנסקי**, שיצא מגדרו לסייע במצוה רבה הלזו, וברוב כשרון סייע ברכישת כמה תשובות. ולהג"ר **יאיר הופמאן**, שבנדיבות לבו ובפרי עטו עזר במלאכת הקודש. ולהרב **יוחנן בולקא**, שנזדרז לסייע באופן מיוחד ברכישת הרבה כת"י מרבינו, וכן להרב **שמעון ברעכער** שסייע לנו רבות ברכישת כמה תשובות חדשות.

ולהג"ר קלמן רעדיש שליט"א, שהי' לנו לעינים במלאכה זו. ולהג"ר **אהרן זיסאו** שמסר כמה תשובות לדפוס והיה לנו לאחיעזר במלאכה זו. ולהג"ר **יחיאל העס שליט"א**, שהשתדל הרבה בשבילנו והדריך אותנו לתשובות חדשות. ולהרב **בן-ציון ברגמאן** שגמל אתנו חסד והמציא כמה תשובות מרבינו, גם עזר והדריך אותנו רבות בעצה טובה והדרכה נכונה. ולהג"ר **נטע גרינבלאט** אב"ד מעמפיס טענ", שהקדיש מזמנו היקר לייעץ אותנו במלאכתנו. ולהרב **דוד גארעליק** שסייע אותנו במלאכה זו. ולהרב **יעקב שיבאלסקי** שייעץ אותנו בכמה דברים.

ובאין מלים אביע תודות ורב ברכות לאחד מגדולי מזיכי הרבים בדורנו, ה"ה הג"ר **שבתי דוב רוזנטל** ראש מכון הרב פראנק בא"י, ולבנו הג"ר **חיים שלמה רוזנטל**, אשר יחדיו מצאו בשבילנו המון מכתבים ששלח רבינו למרן הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, רבה של ירושלים, ותקותינו שיופיעו בעזה"י בשאר חלקים של שו"ת גבורות אליהו. אי אפשר לתאר גודל זכותם וחלקם בהפצת תורת רבינו, ושכרם כפול מן השמים.

ואקבע ברכה לאלו שסייעו בהגהת ועריכת הספר הנוכחי, הג"ר **גרשון נוף** שעבר עליו הגהה ראשונה, והג"ר **חיים הלפר** שעשה עריכה ראשונה בכשרון ובעמל רב. ולידידי הג"ר **יוסף חנני' יאקאבאוויטש**, מח"ס גבול ראשונים, שהגיה כמה תשובות. ולידיד נפשי הג"ר **חיים זלמן לעווניטער** שהגיה התשובות שבעניני עירובין. ולהג"ר **משה ברוך קויפמאן** שעבר והגיה התשובות בעניני זמנים. ולהג"ר **שלמה האכערפעלד** מח"ס יסודי עירובין. והג"ר **יצחק הכהן רובעלאוו** מח"ס פרי טהרה ומו"ץ בישיבת בית מדרש גבוה בלייקוואוד, שהעירו עינינו בכמה הערות. וברכה מיוחדת לידיד נפשי, הג"ר **לוי יוסף בכהופר** מח"ס שמחת לבי, שעבר על כל הספר, והאיר והעיר ותיקן הרבה, גם עידד אותי הרבה בכמה שלבים מעריכת הספר.

ובאחרונה עלי להביע הכרת טובה מרובה ומיוחדת לנרן רבינו, הג"ר **איתם הנקין**, מח"ס לכה' יאה' לאכלה, אשר במסירות נפש עבר על כל הספר מרישא ועד גמירא והעיר הערות מאירות עינים, גם טרח ויגע ועמל רבות להשיג תשובות חדשות, וחלקן גדול בספרא דנן, גם ערך ה'תולדות חייו' ומלאכתו מלאכת מחשבת מעשה חושב, ואין לתאר סיועו הגדול בספר זה.

ואודה מעומקא דלבא לידיו"ע החפץ בעילום שם, ממזכי הרבים ומגדלי שושנים, אשר נטל על שכמו הוצאת הדפסת ספרא דנן לשם שמים, לכבוד ה' ולכבוד התורה. זכות רבינו הגאון הצדיק תעמוד לכל אלו שסייעו בהפצת תורתו, ויזכו לברכה מרובה והצלחה בכל אשר יפנו.

ואקבע ברכה לידידי הג"ר **דוד רוזמורין** בראשות הוצאת ספרים גליון, שהשגיח על כל עניני ההדפסה ברוב כשרון, והוציא לאור דבר מתוקן ומפואר שיהנו ממנו רבים. וברכה לידידי הג"ר **אליעזר דן רלב"ג**, ראש מכון סופרים, שהשקיע הרבה כוחות בספרא דנן, ועזר וסייע בעריכת הספר והמפתחות, ובעימוד הספר.

בכבוד ובמורא אזכיר את הורי שליט"א, וחמי הג"ר **דוד פרידמן** וחמותי שליט"א מלאס אנג'לס, אשר דואגים לנו תמיד, ואף בספר זה סייעו ועודדו, ובזכותם הגעתי עד הלום. ובלב מלא רגשי הכרת טובה מרובה הנני להודות לנות ביתי היקרה מרת אהובה תחי', אשר בהתמסרות מיוחדת דואגת להסיר ממני כל עול דרך ארץ למען אהי' פנוי לעול תורה, ובאופן מיוחד נשאה שכמה לסבול עול אפשרות הוצאת ספר זה. הקב"ה ישלם לה שכרה הטוב, וימלא כל משאלות לבבה הטהורה, לטובה.

ואחרון אחרון חביב, אביע ברכה כפולה לזקן ראשי הישיבות בארה"ב, מרן הגאון הגדול רבי **שמואל קמנצקי שליט"א**, ראש ישיבת פילאדלפיה, אשר בגללו הותחל המלאכה הזאת, ועידד וסייע והדריך אותנו בכל עניני הספר, וכשרפה ידינו תמן בנו, גם יצא מגדרו ופעל פעולות רבות בענין זה, ובמיוחד כשנתהוו סיכוכים שונים אשר א"א לפורטם כי רבים הם, ועל דא וכגון דא נא' גדול המעשה יותר מן העושה. זכות רבינו הצדיק זצ"ל יעמוד לו שיוכה להמשיך להנהיג ולהורות את בני ישראל ללמוד וללמד עד ביאת הגואל בב"א. מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, וה' יאה בעזרו ובעזרונו.

ומה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי. אילו כל הימים דיו וכל העצים קולמוסים כו' איננו מספיקים להודות לך ה' שנתן חלקי מיושבי בית המדרש, ושזיכני במצוה רבה הלזו. דרכי ה' נסתרות, ולא ידעתי איך נפלה בגורלי מצוה זו להיות מברר מקחו של צדיק - והפעם אודה את ה' בכל לב ובסוד ישרים אהללנו. ואשא כפי למרומים, אנא שוכן שחקים, השקיפה עלינו ממעונים, ברחמים מרובים, נא לגמול אתנו חסדים טובים, להוציא לאור עולם שאר הספרים, ולהאריך ימים ושנים, ללמוד וללמוד תורה לרבים, ולגדל בנים ובני בנים, בתורה ובמצות עוסקים, ונוכה להעמיד דורות ישרים מבורכים, ולראות בבנין בית עולמים, בב"א.

דניאל אשר הכהן קליינמאן - ר"ח מנ"א תשע"ג